

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ РЕПАТРІАЦІЇ КАПІТАЛУ

За даними Global Financial Integrity за 10 років (2004-2013) з України вивели більше \$ 116 млрд, і ця тенденція зберігається. Колосальний відтік капіталу спостерігався і в 2014-2015 рр. Проблему України посилює «збіг» процесів відтоку капіталу з скороченням припливу іноземного капіталу.

Цей величезний потенціал активізації інвестиційних процесів у підприємницькій діяльності [1] для нарощування внутрішніх інвестицій [2], значно перевищує отримані Україною офіційні кредити міжнародних фінансових організацій. На нашу думку, державна програма репатріації капіталу може бути доцільною, навіть якщо вдасться повернути тільки 5% вивезених коштів.

З метою репатріації використовуються інструменти фіскальної і кредитно-грошової політики (надання податкових пільг, гарантій від націоналізації). Репатріація капіталу здійснюється у формі реінвестицій або у формі повернення виручки від реалізації за кордоном товарів і послуг. Так само це можливо шляхом фінансової амністії власників капіталу.

До зовнішніх факторів, що впливають на розмір вивезення капіталу, можна в першу чергу віднести фінансові дисбаланси, які потягли за собою дестабілізацію в економіці. До внутрішніх - неефективність нормативно-правової бази, що стосується питань легалізації незаконного капіталу, надмірну оффшорізацію вітчизняної економіки як результат діяльності транснаціональних корпорацій, високі ризики знецінення капітальних активів.

Аналіз світового досвіду проведення фінансових амністій показує, що держава може домогтися збільшення своїх доходів за рахунок трьох джерел, що амнітуються. Це: 1) великі невраховані доходи, що залишилися в національній економіці, але циркулюючі в рамках її тіньового сектора. 2) виплата заборгованості тими, хто ненавмисно недоплатив податки, але не довів до відома відповідних органів, боячись покарання за ухилення від їх сплати. 3). Власне вивезений капітал.

Найбільш успішний досвід - Італія (2009 г.) Уряд оголосив податкову амністію, і погодився на сплату при поверненні капіталів податків всього лише в розмірі 6%. Запропоновано 3 варіанти: 1) заявити про капітал, що був вивезений за кордон, і сплатити податок за стандартними ставками; 2) заявити про капітал, що вивезений за кордон, і перевести капітал в Італію (2,5%); 3) придбати державні облигації на 12% суми капіталу. Так, в країну повернуто 95 млрд. євро, дохід бюджету - близько 3 млрд. євро.

Однак в країнах пострадянського простору відрізняються мотиви вивезення капіталу. У РФ (2007) була сплата 13% податку з повернутої суми і розміщення цих грошей в російських банках. Однак, в бюджет країни потрапило лише 3,7 млрд рублів. З огляду на, що головним мотивом виведення капіталів було ухилення від сплати податків, а відхід від відповідальності за порушення норм Кримінального кодексу. В інших країнах Європи податкові амністії приносили набагато скромніші результати. Наприклад, Великобританія (2007) до бюджету країни за амністією повернула лише 400 млн. фунтів (2007)

Виведення капіталу формується за рахунок здійснення податкових злочинів. У 2007 році в Кодексі внутрішніх доходів США визнали незаконною податковою вигодою результати угод, що не переслідують жодної економічної мети, крім як зниження розміру податкового зобов'язання. Раніше це не застосовувалася на рівні судового прецеденту. Також був прийнятий Foreign Account Tax Compliance Act, який зобов'язав банки, в т.ч. іноземні, розкривати інформацію про бенефіціарів рахунків американських резидентів. Ці положення створили правову основу для екстериторіального кримінального переслідування іноземних

кредитних організацій, яким фіскальні служби США почали висувати звинувачення в пособництві в ухилянні від сплати податків американськими платниками податків. Завдяки зміні законодавства вдалося обмежити діючу багато століть швейцарську банківську таємницю. Схожі положення містить і закон Великобританії «Про хабарництво» (Bribery Act).

Аналіз досвіду іноземних держав дозволяє стверджувати, що існує шлях 1) ліберально-ринковий 2) ліберально-адміністративний. 3) адміністративний, або шлях держмонополій на зовнішньоекономічну і валютну діяльність.

Проблеми «втечі» капіталу не можуть бути вирішені швидко. Капітал через свою природу прямує туди, де він забезпечить найбільший прибуток з урахуванням ризиків. Система боротьби повинна перетворитися в систему регулювання і базуватися на наступних принципах: сповіщальний характер вивезення капіталу; прозорість операцій з вивезення капіталу; контроль не тільки за вивезенням, а й за легальністю походження самого капіталу. Метою створення такої системи мають стати не стільки скорочення обсягів, скільки зміна форми вивозу капіталу. Навіть якщо обсяги вивезення капіталу не зменшаться, але зміниться структура в напрямку переважання в ній інвестиційних проектів за кордоном і кредитування експорту, то виграш буде безумовним - таке вивезення капіталу стимулюватиме економічний розвиток країни. Також відмітимо, що успішний досвід боротьби із відтоком капіталу існує в Малайзії, в інших країнах будь-які обмеження лише поглиблювали проблеми.

У 1998 року Центробанк РФ ввів екстрені заходи щодо запобігання втечі капіталу. Було введено: обов'язковий продаж валюти експортерами, спеціальну торгову сесію на ММВБ, на якій здійснювалася обов'язкова реалізація 50% валютної виручки експортерів. В кінці 1998 норма репатріації експортної виручки була підвищена з 50% до 75%, а у 2001 - до 100%. Деякі обмеження, введені після кризи серпня 1998 року зберігалися аж до січня 2007 року.

Малайзія вважається хрестоматійним і чи не єдиним прикладом успішного досвіду обмежень на потоки капіталу, спрямованих саме на скорочення відтоку капіталу [4]. Малайзія у 1998 вводила контроль за капіталом, націлений в основному на офшорні ринки ринггіта в Сінгапурі і короткострокові портфельні потоки. Дещо пізніше контроль прийняв форму вимог повернути рінггіт з офшорних зон. Були введені заходи, що обмежують міжнародну конвертованість малайзійської валюти: 12-місячний термін тримання рінггітів, отриманих нерезидентами від продажу малайзійських цінних паперів.

1. Лунгані П., Мауро П. Відтік капіталу з РФ // «Інвестиційний клімат й перспективи економічного зростання». М., 2001.

2. Шумська С. С. Доларизація та відтік коштів з української економіки // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 4. – С. 62-71.

3. Berg Andrew, Eduardo Borensztein, Ratna Sahay and Jeromin Zettelmeyer. *The Evolution of Output in Transition Economies*. – IMF Working Paper. – 1999. – 99/73. (www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp9973.pdf).

4. Fisher Stanley and Ratna Sahay. *The Transition Economies after After Ten Years*. - IMF Working Paper. – 2014. – 01.